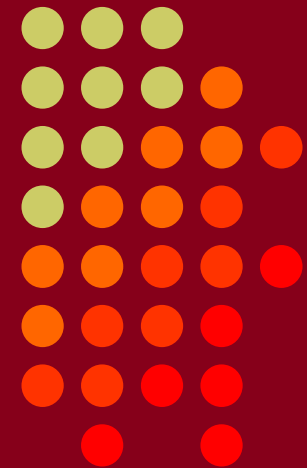

A helyreállító igazságszolgáltatás helyzete és lehetőségei Magyarországon

Előadó: dr. Fellegi Borbála

„A helyreállító igazságszolgáltatási szemlélet és módszerek
alkalmazásának társadalompolitikai dimenziói” c. regionális
konferencia

2010. 05. 19. Székesfehérvár

Minden jog fenntartva. Fellegi
Borbála 2010.

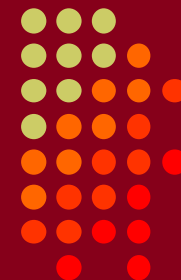
Szakemberként mit és hogyan teszünk azért, hogy a sérelmet okozó személyek (elkövetők, szabályszegők)

- valóban **megértsék** cselekményük következményét?
- hogy merjenek **aktív** és **felelős** (bűn)cselekményükre adott következményekkel szembeállítani magukat?
- számukra **láthatóvá** váljon a sérelmet okozó cselekményük **következménye**?
- hogy **jóvátételt** nyújthassanak a sérelmet okozó közösségnek?
- hogy **lezárhassák** maguk mögött a múltjukat, és új életet kezdhessenek?
- a körülöttük lévő családok ne a „rendszer ellenállói” hanem „**támogatói**” legyenek a reintegráció elősegítése érdekében?
- hogy egy olyan **támogató közösségbe** kerüljenek (vissza), amely segíti őket a normakövető életmód megtartásában?
- hogy a normakövető élet számukra valóban **motiváló** legyen, ne csak a szankciótól való félelem tartsa őket vissza?

Egy lehetséges szemléletbeli irány: a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazása

A helyreállító (resztoratív) szemlélet meghatározása

A helyreállító igazságszolgáltatás a szabályszegés vagy bűncselekmény elkövetése következtében kialakult kár helyreállítását tűzi ki elsődleges célként.

Alkalmazása során kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a bűncselekmény által érintett személyek és közösségek tagjai közvetlenül is részt vegyenek a káreseményre adott válaszok (szankciók) kidolgozásában.

Így az érintett áldozatok, elkövetők és a hozzájuk tartozó közösségek mind anyagi érdekei, mind érzelmi szükségletei tükröződhetnek a konfliktusmegoldás során.

Büntető igazságszolgáltatás	Helyreállító igazságszolgáltatás
- a bűncselekményt az Állam elleni tettnek tekinti	- a bűncselekményt személyek közötti konfliktusként értelmezi
- az igazság érdekében az Állam képviseli a büntetést/felelősségre-vonást	- az igazságszolgáltatás közvetlenül bevonja az áldozatokat, elkövetőket és a hozzájuk tartozó közösség tagjait, hogy együtt dolgozzák ki a helyreállítás menetét/módját
- legfőbb célja, hogy az elkövető „megkapja, amit megérdemel”	- legfőbb célja az áldozatok szükségleteinek kielégítése, valamint az elkövető felelősségvállalása a kár helyreállításában
- 3 fő kérdése: 1. Milyen szabályt/törvényt szegtek meg? 2. Ki követte el? 3. Mit érdemel érte?	- 3 fő kérdése: 1. Ki(k) sérült(ek)? 2. Mik a szükségletei(k)? 3. Ezek kielégítése kinek a kötelessége?

A helyreállító “attitűd”

Hogyan válaszolunk a normaszegésre?

K
O
N
T
R
O
L
L

<i>ELLEN</i> Büntető	<i>VELE</i> Resztoratív
<i>NINCS</i> Elhanyagoló	<i>NEKI</i> Megengedő

Minden jog fenntartva. Fellegi
Borbála 2010.

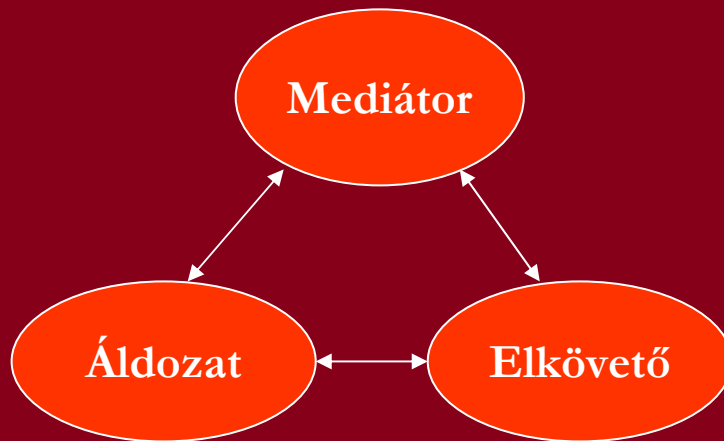
T Á M O G A T Á S

O'Connor - Wachtel (1999)

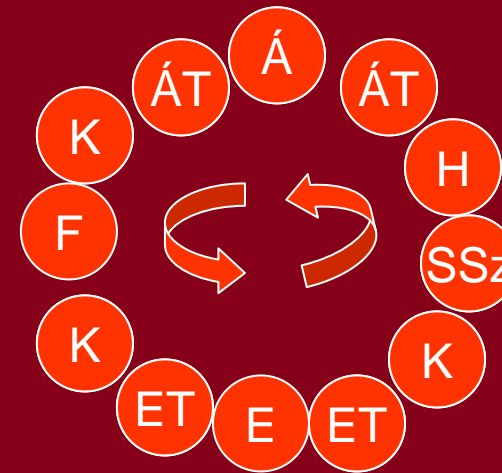
A helyreállító igazságszolgáltatás főbb módszerei

Sértett-elkövető mediáció

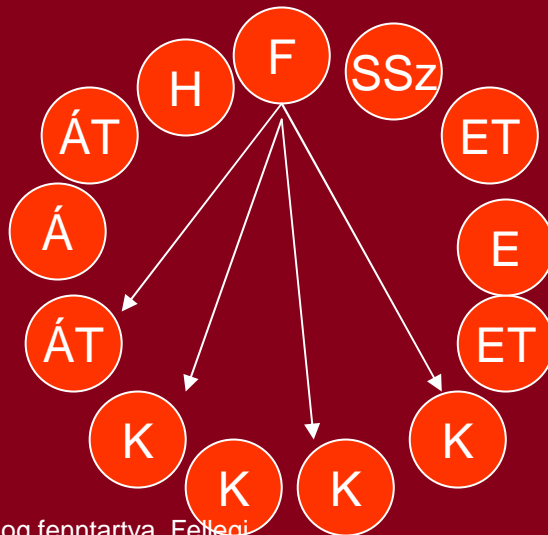

Körök (ítélő, békítő)

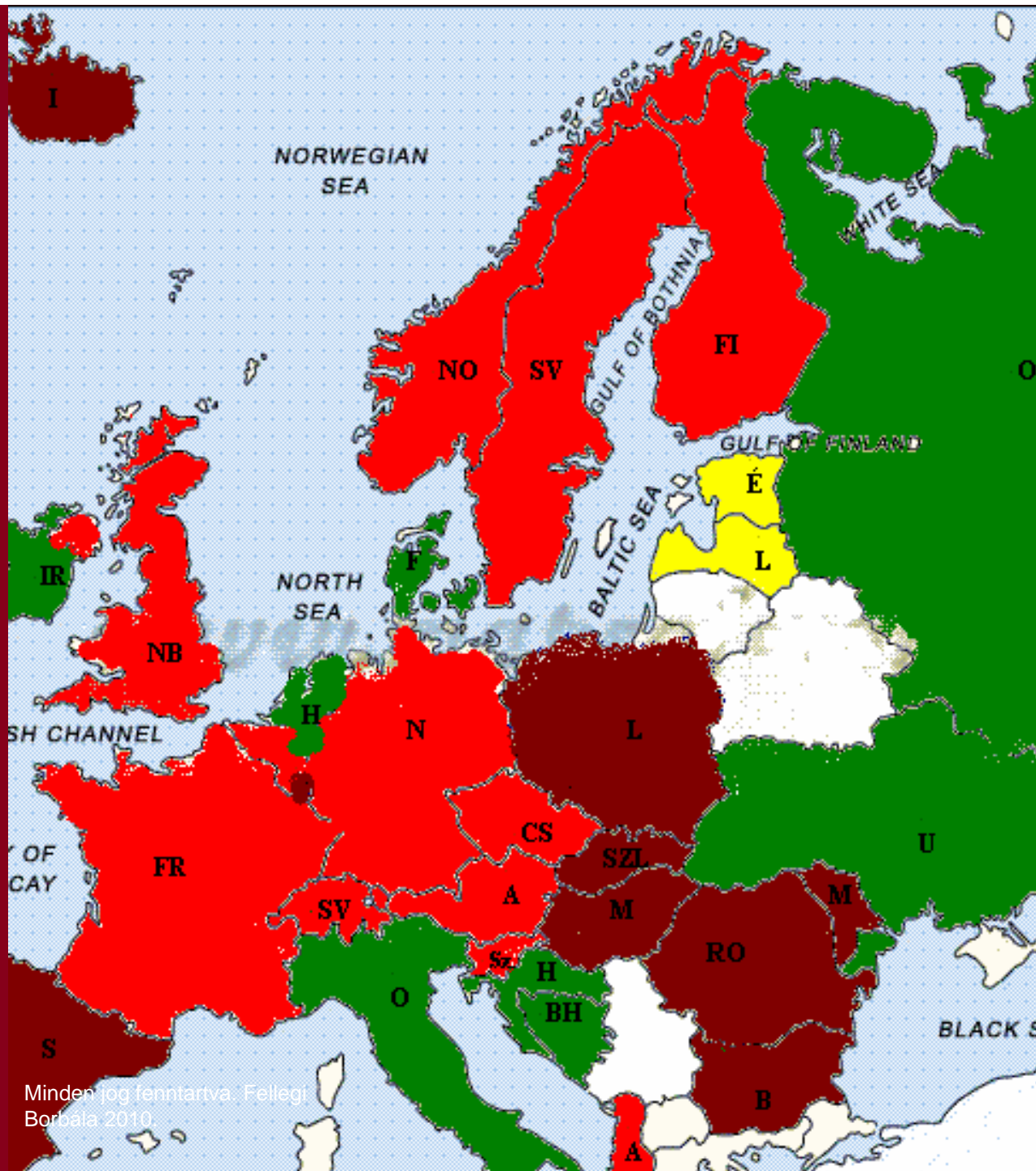
F: Facilitátor
Á: Áldozat
E: Elkövető
ET: e.támogatója
ÁT: á.támogatója
H: hatóság
SSz: segítő szakember
K: közösség egyéb tagja

PROAKTÍV KÖR
REAKTÍV KÖR

Konferencia-modell

- Helyreállító igazságszolgáltatási konf.
- Családi csoportkonferencia (privát idő!)

Minden jog fenntartva. Fellegi Borbála 2010.

A helyreállító szolgáltatás:

- jogszabályilag részletesen szabályozott, alkalmazása jelentősen elterjedt
- jogszabályilag szabályozott, de alkalmazása csekély mértékű
- alkalmazására nincs külön jogszabályi háttér, de más törvények impliciten lehetővé teszik a gyakorlatot (ált. kisebb projektek, pilot programok keretén belül valósul meg)
- jogszabályi háttéréről tervezetek vannak; a szolgáltatás jelenleg nem, vagy csak nagyon minimális mértékben elérhető.

Közös elemek és sztenderdek I.

- Önkéntesség
- Azonos hangsúly az áldozatok, elkövetők és a közösség szükségletein (materiális, szimbolikus)
- Az érintett felek közvetlen részvétele (konfrontáció)
 - Közös megbeszélés 1.) az eset körülményeiről, az elkövetéshez vezető szempontokról; 2.) a helyreállítás módjáról 3.) a jövőbeni elkövetés megelőzésének módjáról
- Lehetőség arra, hogy az elkövető önkéntes ajánlásaival jóvá tegye az okozott kárt → aktív felelősségvállalás
- Támogatók bevonása

Közös elemek és sztenderdek II.

- Pártatlan, semleges facilitátor/mediátor
- Megfelelően képzett facilitátor/mediátor
- Titoktartás
- Felek teljeskörű tájékoztatása, választási lehetőség számukra
- Kockázat-felmérés
- Elkövető felelősségvállalása
- Áldozatok „kapacitálásának” elkerülése
- Alapos előkészítés és utánkövetés
- Minden szereplő véleményének figyelembevétele
- Minden érintett bevonása
- A megállapodás mindenki megállapodása legyen
- Együttműködés az intézményrendszer egyéb szolgálataival

a Youth Justice Board's (2001) és az EK Belügyminisztériumának (2003) sztenderdjei alapján, EK

A helyreállító modellek szakaszai

- Esetküldés
- Előkészítés
- Találkozó
- Utánkövetés

Néhány kutatási adat

- Sherman – Strang jelentés (2007): **visszaesési ráta csökkenése**, leginkább erőszakos és vagyon elleni bűncselekmények esetén, súlyos cselekmények esetén nagyobb hatás [EK]
- 15-20%-os csökkenés a **visszaesési rátában** (Garth – Lind, 2002) [New Zealand]
- 38% csökkenés erőszakos bcs-t elkövető fk-ak visszaesési rátájában (Sherman, 2000) [EK]
- **Elégedettségi ráta** 90% feletti (pl. Moore – O’Connel, 1994) [USA]
- **Bűnözéstől való félelem** csökkenése (Umbreit, 1994) [USA]
- **Megállapodás** megkötése 70-90%-ban (pl. Umbreit – Coates, 2001; McCold, 2003)[USA]
- **Megállapodás betartása** 80-95% között (pl. Moore – Forsythe, 1995; Braithwaite, 2002) [Australia]
- **Büntető szemlélet** a lakosságban és a szakemberek körében (Sessar, 1992; Weitekamp, 2000) [Germany]
- **Költség-haszon elemzések**: 705 € megtakarítás/eset (Aaltonen) [Finland]

Magyarországi jogalkalmazók attitűdjei a helyreállító igazságszolgáltatás iránt

MOTIVÁCIÓK:

- Áldozatok szükségletei
- Hatékony együttműködés a felek és a hatóságok között
- Az „ideális” szankciók és a resztoratív elemek kompatibilitása
- Procedurális szempontok: párbeszéd, felek informálása, érzelmek, pedagógia, „humánus”, egyéniesítés
- Felek számára a döntés kiadása!
 - Ha a jogi garanciák biztosítottak
- Közösségi szankciók preferálása
- A rendszert rugalmasabbá teszi, elmozdítja a hivatalnokiból a szolgáltató jelleg felé
- Előítéletek csökkentése
- Bizalom a pártfogói rendszerben
- Speciális funkció a fiatalok számára

Magyarországi jogalkalmazók attitűdjei a helyreállító igazságszolgáltatás iránt

AGGÁLYOK:

- Áldozatok félelme
- Kivetítés: „én nyitott lennék, de ők biztosan nem”
- Diverzió = következménynélküliség?
- Garanciák: alapvető jogok, őszinteség, újbóli áldozattá válás, önkéntesség
- Általánosítás → szkepszis, büntetésben való hit
- Igazságszolgáltatás kiterjedése
- Bonyolult eljárás, adminisztráció, diszkréció-alkalmazás kapcsán az iránymutatás hiánya
- Állampolgári öntudatosság hiánya
- Szervezeti korlátok (erőforrások, infrastruktúra, képzés, rutinizálódás, ismeret-hiány)
- „Fizet és megússza?” - dilemma
- Ügyvédek mediátorként

Attitűdök

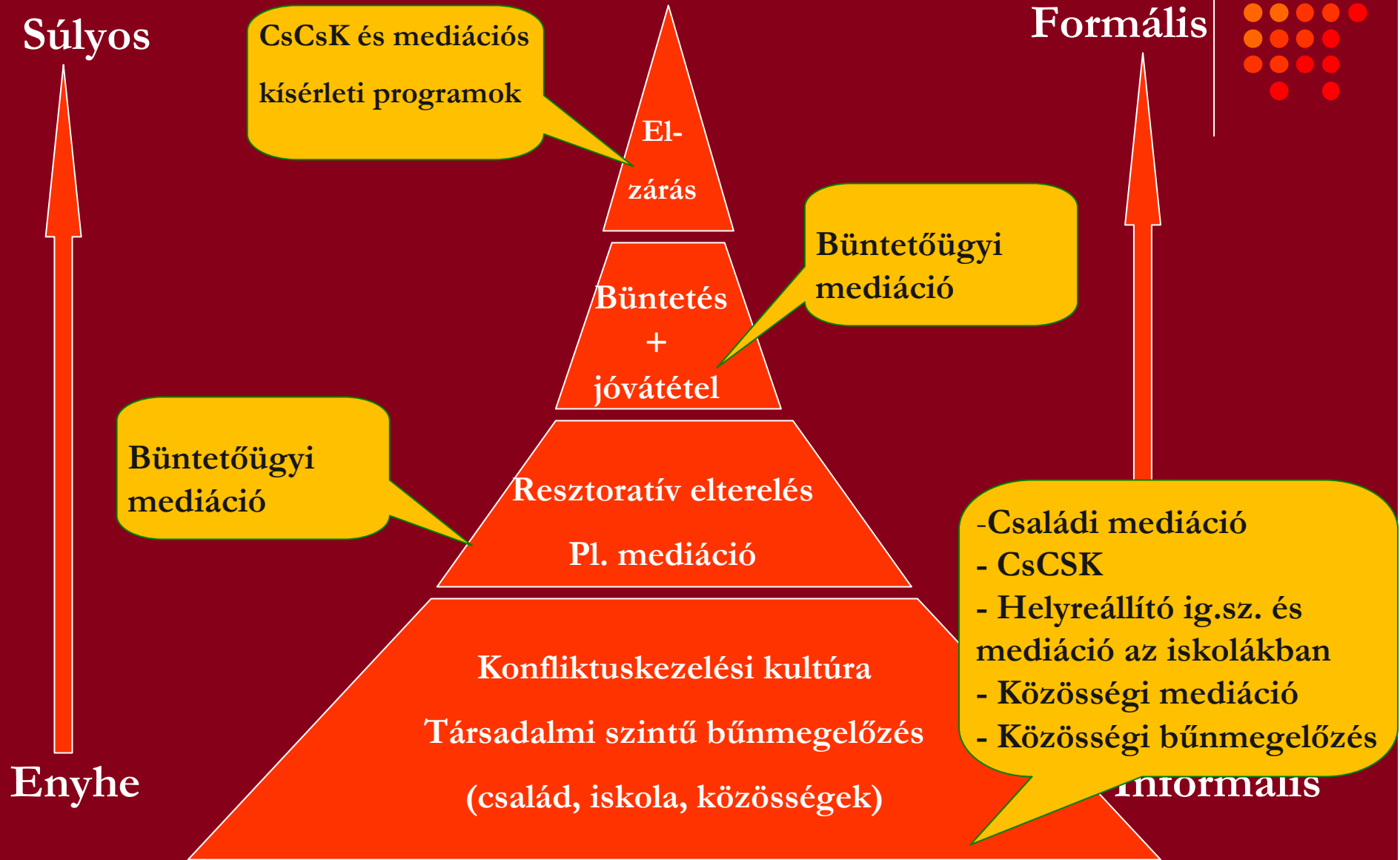
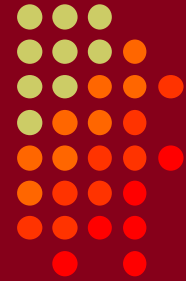

	Önértékelő	Tanár	Filozófus	Hivatalnok
Fókusz	„önmagam”	„a személyiség fejlődése”	„a világ”	„az eljárás és a rendszer”
Eljárás/ humánus	Humánus	Humánus	Humánus	Eljárás
Szankcionálás oka	Felek megnyugodjanak	Reszocializálja az elkövetőt	Jogépség helyreálljon	Törvény szükségessé teszi
Mediációval kapcsolatban	Pozitív	Pozitív	Pozitív	Negatív

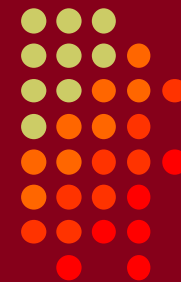
További szempontok:

Mikro-makro szint, emberkép, világkép, érzelmek/racionalitás, individualizáló/generalizáló, önkritika, rendszerkritika, magabiztosság, változ(tat)ásban való hit, stílus, szankcionálás oka, büntetésben való hit

A resztoratív szemléletű megközelítés lehetőségei Magyarországon

Alkalmazások Magyarországon

- Közösségek – (Partners Hungary, Közösségi Szolgáltatások Alapítványa Magyarország, Foresee Kutatócsoport, Konszenzus Alapítvány)
- Gyermek- és családvédelem (Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, Közösségi Szolgáltatások Alapítványa Magyarország, SOS Gyermekfalu)
- Oktatás (Oktatásügyi Közvetítői Szolgálat, Zöld Kakas Líceum, PAKK Program)
- Bűnmegelőzés (OBmB-s projektek)
- **Büntetőeljárás (IH)**
- Büntetés-végrehajtás (Balassagyarmat, Debreceni, Rákospalotai Javítóintézet, Börtöntársaság, utógondozó

ERŐSSÉGEK

- Országosan egységes, stabil jogi és intézményi háttér
- Civil – állam – nemzetközi együttműködések
- Minőségbiztosítás
- Fk-ak és felnőttek számára is és súlyos bűncselekményekben is elérhető mediáció
- Magas esetszám

LEHETŐSÉGEK

- Értékelő kutatások, hatásvizsgálatok
- az alternatív vitarendezés kihatása más területekre
- Interdiszciplináris teamek
- Támogató nemzetközi kapcs-ok
- A „konfliktuskezelési krízis” okozta szükség

GYENGESÉGEK

- Előkészület hiánya a jogi és int-i fejlesztés előtt
- Túlszabályozás, indokolatlan esetkizárások
- Anyagi fókusz
- Eljogiasodás
- Társadalmi és jogalkalmazói ismerethiány, bizalomhiány

FÉLELMEK

- A indokolt fejlesztések elmaradása
- Kiszámíthatatlan jogi változások, bizonytalanság
- Ismerethiány, szemléletbeli ellenállás
- Erőforráshiány, hatalmi játszmák
- Rutinizálódás
- minőségbiztosítás elsikkadása
- Populista politika és média

- biztonságérzet;
- önbizalom, pozitív énkép;
- felelősségvállalás;
- őszinteség;
- a saját szükségletek feltárásának képessége;
- nyílt érdekartikuláció a vállalkozás szempontjaitól függetlenül; megfelelően;
- bizalomra való képesség;
- közösségérzet;
- tisztelet, a másik elismerése;
- törődés egymás iránt;
- a másik oldal szempontjainak meghallgatása és meghallása;
- a konfrontáció és támogatás
- (befogadás) együttes képviselete;
- belátásra és tanulásra való ösztönzés;
- esély felkínálása a jóvátételre;
- kommunikációs készségek;
- hit a nyerő–nyerő kimenetel fontosságában;
- önbizalom a külső és független engedésére;
- nyílt kommunikáció;
- értékelésre és visszajelzésre;
- a gyakorlat során a mögöttes elvekre való folyamatos reflexió;
- az egyéni és önkéntes vállalások

**... és ezen elvek
megvalósulnak-e
saját szakmai életünkben?**

KONKLÚZIÓ 3 PONTBAN

1. A mediáció csak egy lehetséges technika a helyreállító igazságszolgáltatás ernyője alatt.
2. A mediáció jogintézményének működési elvein és gyakorlatán túl szükséges felismerni mindazon társadalompolitikai és büntetőpolitikai motivációkat, amelyek elősegíthetik helyreállító szemlélet széleskörű alkalmazását.
3. Az oktatási, szociális és igazságszolgáltatási rendszer szakembereinek egyaránt felelősségük van abban, hogy - lehetőségeik szerint – támogatni tudják a resztoratív elvek és gyakorlatok minél szélesebb körű elterjedését az oktatási, szociális és igazságügyi intézményrendszer valamennyi szintjén.

**KÖSZÖNÖM
A
FIGYELMET!**

Fellegi Borbála

Borbala@fellegi.hu

www.fellegi.hu